

Яремак З.В.

ORCID: 0000-0002-4862-0570

АЛЬТЕРНАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ В СИСТЕМІ ПРАВОВИХ ФОРМ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ

УДК 349.6:347.91-028.82

Постановка проблеми. Еколого-правові конфлікти, детермінантами яких виступають ряд об'єктивних і суб'єктивних чинників, потребуються ефективних правових механізмів їх вирішення. Зважаючи на особливості такого виду юридичних конфліктів (зокрема, що стосується природи, характеру виникнення, перебігу екологічного конфлікту, специфіки суб'єктного складу, предмету та об'єкту цього конфлікту) розуміємо, що екологічні конфлікти важко піддаються врегулюванню. Сутнісні характеристики еколого-правового конфлікту вимагають зміни підходів до розуміння проблеми та перетворення цієї дисгармонії між людьми та природою (адже в кінцевому рахунку будь-який еколого-правовий конфлікт несе негативні наслідки для навколишнього середовища) у конструктивне русло взаємодії, що спонукатиме нас, як окремих людей і як суспільство, діяти зараз заради соціально-екологічної користі та забезпечення екологічних прав теперішніх і майбутніх поколінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема, яка висвітлюється в даному дослідженні не є новою для правової науки та глибинно висвітлена в межах процесуальних галузей права (цивільного, господарського, адміністративного та кримінального): С.В.Бобровник, О.О.Григор, Д.В.Кисельов, А.М.Сікун, Л.П.Шумна. Водночас у контексті аналізу застосування альтернативних форм для врегулювання еколого-правових конфліктів із врахуванням специфіки галузі екологічного права, дослідження вимагає особливої уваги до тих проблем, які у цьому випадку виникають. В межах наукових розвідок екологічного права досліджувалися праці А. П. Гетьмана, Д. В. Федчишина тощо.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ

Метою публікації є аналіз правових механізмів врегулювання еколого-правових конфліктів з урахуванням особливостей екологічних правовідносин та еколого-правового регулювання цих відносин, з'ясування суті альтернативних форм та їх місця в системі правових механізмів врегулювання еколого-правових конфліктів.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на характерні особливості екологічного конфлікту важливим питанням є формування комплексного механізму його врегулювання. В. В. Сабадаш звертає увагу на відмінні особливості екологічного конфлікту, які визначатимуть характер, елементну структуру й функціональні зв'язки у механізмі узгодження конфліктних інтересів: а) тип ресурсу, який залучений до екологічного конфлікту, – природний; б) часовий аспект екоконфлікту – еколого-економічні наслідки конфлікту можуть бути суттєво відтерміновані в часі; в) прояв синергетичного ефекту в конфлікті; г) недетермінованість ризик-чинників; д) до конфлікту залучаються декілька сторін (економічних суб'єктів, територіальних одиниць, держав), при цьому конфліктний потенціал суттєво зростає, а потенціал врегулювання – знижується внаслідок розширення кола акторів конфлікту і неузгодженості їх інтересів (аж до антагоністичних цілей); е) нерозробленість організаційно-економічних і правових механізмів та інструментарію врегулювання екоконфлікту, особливо міжнародних; є) проблема транскордонності природних ресурсів; ж) неврегульованість майнових прав на природний ресурс; вкрай актуальною проблема є для країн, що розвиваються; з) інформаційна нерівність у конфлікті (неможливість доступу до інформації; використання інсайдерської інформації; дезінформація; замовчування/приховування (навмисне) причин, масштабів, ризиків і наслідків екоконфлікту тощо); д) економіко-соціальна й техніко-технологічна нерівність формує різні моделі виробництва і споживання, перш за все у частині залучення/споживання/використання природного ресурсу [1, с. 55].

Як наслідок, методи й інструменти врегулювання еколого-правового конфлікту суттєво різнитимуться за можливістю їх використання та ефективністю в конкретній ситуації. Вибір і реалізація того чи іншого способу запобігання або врегулюван-

ня еколого-правового конфлікту залежить від багатьох чинників, більшість з яких мають суб'єктивний характер. Тому формування уніфікованого механізму врегулювання конфлікту є неможливим з правової точки зору.

У науковій літературі вплив на конфлікт з метою його врегулювання позначається терміном «управління конфліктом». Як зазначає білоруський вчений Є. В. Богданов, конфлікт – це феномен, який має складну структуру, що зумовлює специфіку управління конфліктом [2]. Поняття «управління конфліктом» є багатоплановим поняттям та розуміється як цілеспрямований вплив на процеси конфліктної взаємодії, що прагне забезпечити конструктивне вирішення соціально важливих завдань, котрі актуалізувалися за умов конфлікту. Управління конфліктною ситуацією має свої особливості і передбачає: – продуманий вплив на конфліктну поведінку суб'єктів з метою досягнення результату з примирення; – переведення конфлікту в річище раціональної взаємодії людей; – обмеження протиборства рамками конструктивного включення суб'єктів до суспільних процесів [3, с. 101].

Наука конфліктології вивчає різні механізми впливу, способи та засоби розв'язання екологічних конфліктів. Зокрема, пропонуються такі функціональні механізми його врегулювання: економічний, юридично-правовий, адміністративно-економічний, фінансово-економічний, ринкових інструментів, інноваційно-інвестиційний, інформаційно-аналітичний і соціально-культурний.

Нас, в першу чергу, цікавлять юридичні механізми, за допомогою яких конфлікт може бути попереджений чи припинений: «підхід з позиції права до розв'язання спірних питань і конфліктів є необхідним в суспільстві і може бути ефективним, особливо, якщо випадок підпадає під юридичні норми. Право як важливий регулятор суспільних відносин надає більшій стабільності суспільному розвитку, забезпечує можливість оптимального поєднання різноманітних інтересів та потреб, сприяє максимальному врахуванню усіх аспектів життя» [4].

Водночас можливості права, наголошує О. Л. Дубовік, у вирішенні екологічних конфліктів в принципі є обмеженими. Це спричинено тим, що сторони конфлікту протиставляють себе праву і

правові приписи у такому разі не спрацьовують; позиції сторін не кваліфікуються на основі правових норм, тобто є юридично нейтральними; не визначаються правом і процедури розв'язання конфліктів. Серед найближчих до проблеми вирішення конфліктів груп норм можна назвати: норми, які визначають права та обов'язки потенційних учасників конфлікту; норми, що встановлюють відношення різних суб'єктів права до природного об'єкта й фіксують їхні інтереси; норми, які встановлюють режим використання або охорони об'єкта природи; процедурні норми, які регламентують порядок вирішення конфліктів саме у сфері екології [5, с. 128].

В питаннях правового механізму врегулювання конфліктів сучасна конфліктологія виокремлює два загальних підходи до вирішення конфліктів:

1. Підхід з позиції права. Сучасна система права володіє широким інструментарієм вирішення правового конфлікту. Мова йде, насамперед, про самостійні галузі процесуального права, які спеціалізуються на вирішенні спору. Даний підхід забезпечує рівність сторін перед законом; більш справедливий і передбачуваний, заснований на раціональних домовленостях; може використовуватися, якщо спірна ситуація явно підпадає під юридичні норми; створює безліч проблем у взаєминах сторін врегульованого юридичного конфлікту. Однак у випадку вирішення екологічних конфліктів судові та адміністративні процедури не є достатньо ефективними, і, як правило, зумовлюють не вирішення конфлікту, а його тимчасове припинення з подальшою ескалацією. Адже ми вирішуємо проблему на основі наявних правових механізмів баз аналізу причин виникнення та пошуку механізмів запобігання подібній правовій суперечці в майбутньому. Окрім того, еколого-правовий конфлікт може виникати із правомірної поведінки суб'єктів, що не пов'язано із порушенням, оспоруванням чи невизнанням прав та законних інтересів, а відтак ті механізми, які нормативно визначені для вирішення спору (судовий, позасудовий порядок) на основі закону не зможуть забезпечити належний механізм врегулювання конфлікту, метою якого є узгодження інтересів.

2. Підхід з позиції інтересів полягає в тому, щоб визначити, що стало підставою для виникнення спору і, по можливості, задовольнити ті інтереси, які були порушені. Це вимагатиме глибокого дослідження проблеми, співставлення та пошуку балансу між суспільними, державними та приватними інтересами. Даний підхід орієнтований не прямо на юридичні закони і правила, а на справедливе вирішення спору з точки зору того, що кожна зі сторін розуміє під справедливістю; він полегшує вирішення спору між сторонами на основі переговорів за участю нейтрального посередника; забезпечує досягнення сторонами спору угоди, допомагає відновити або зберегти відносини тощо. Якщо говорити про еколого-правові конфлікти, то у цьому випадку отримаємо результат, сумісний з доктриною сталого розвитку, – правостановлююче рішення, яке в тій чи іншій мірі відображає інтереси кожного з учасників конфлікту.

На основі цього у науковій літературі пропонується два варіанти завершення юридичного конфлікту: вирішення або врегулювання. Вирішення юридичного конфлікту передбачає його завершення шляхом спонукання чи примусу однієї з сторін до прийняття пропозиції, вигідної іншій стороні. У вирішенні, як правило, бере участь третя сторона. На думку деяких вчених, це робить постконфліктні відносини нестійкими: є ймовірність продовження конфлікту. Врегулювання конфлікту – це завершальна стадія конфлікту, на якій припиняється протидія і суб'єкти долають протиріччя (повністю або частково), що призвело до зіткнення.

Розмежовуючи поняття вирішення та врегулювання, вчені виокремлюють дві форми управління конфліктом, які, як правило, протиставляються одна одній. Так, В. М. Кривцова виділяє правові механізми і неюридичні засоби (медіаторинг, посередництво, громадський арбітраж) по управлінню різними юридичними конфліктами, зокрема, їх розв'язання [6, с. 5]. П. А. Астахов, досліджуючи сучасні форми вирішення юридичних конфліктів, вказує на можливість використання різних способів і процедур їх вирішення, які у своїй сукупності утворюють певну систему розв'язання юридичних конфліктів. В концептуальному

плані, така система, на думку автора, становить сукупність організаційних і процедурно-процесуальних елементів. В рамках цієї системи виокремлюється дві функціональні підсистеми: система юрисдикції, в основі функціонування якої лежить принцип владно-примусового вирішення юридичних конфліктів, і система альтернативного врегулювання (консенсусна форма), що базується на принципі компромісу [7, с. 23].

Традиційними юридичними формами врегулювання правових конфліктів є судова та адміністративна процедури. Так, ст. 67 Закону України [8] «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено систему органів, уповноважених на розгляд спорів у галузі охорони навколишнього природного середовища: такі спори вирішуються судом, місцевими радами чи органами, які утворюються ними, відповідно до їх компетенції і в порядку, встановленому законодавством України. Ст. 158 Земельного кодексу України [9] дає перелік органів, уповноважених на розгляд та вирішення земельних спорів – суди та органи місцевого самоврядування (ч. 1) та визначає компетенцію кожного щодо вирішення земельного спору (ч. ч. 2–5). За таким самим принципом побудовано і систему органів, що вирішують спори з питань охорони, захисту, використання та відтворення лісів (ст. 103 Лісового кодексу України [10]): спори з питань охорони, захисту, використання та відтворення лісів вирішуються в установленому порядку органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового господарства, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, судами.

Прийнято вважати, що судовий захист екологічних прав є найбільш кваліфікованим та універсальним способом захисту. Проте, аналізуючи судову статистику і практику вирішення екологічних спорів, із такими висновками навряд чи можна погодитися. Зокрема, йдеться про тривалість судового розгляду, перевантаження судів, неоднозначне вирішення справ через від-

сутність єдиної практики розгляду таких спорів тощо. Водночас у світі, мабуть, не існує жодної держави, судова система якої могла б забезпечити ефективне вирішення всіх спорів до взаємного задоволення сторін [11, с. 46].

Адміністративний, або як його ще називають позасудовий порядок вирішення еколого-правових конфліктів, передбачає можливість вирішення спору шляхом звернення до державного органу. Серед органів держави, на які покладено завдання забезпечення запобігання та ефективного вирішення еколого-правових конфліктів, доцільно виокремити: 1) органи загальної компетенції, їхні спеціалізовані структури (Верховна Рада України, Президент України, Рада Національної безпеки і оборони України, Комісія з питань ядерної політики та екологічної безпеки при Президентові України, органи місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування); 2) органи спеціальної компетенції (органи Міністерства охорони довкілля та природних ресурсів, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Міністерства охорони здоров'я України та інші центральні органи виконавчої влади).

Сучасна екологічна наука, розглядаючи адміністративну форму вирішення екологічних конфліктів, визначає її як окрему функцію управління у сфері природокористування та охорони довкілля [12; 13]. Позасудова (адміністративна) форма врегулювання екологічних спорів є еколого-процесуальним порядком їх вирішення, оскільки це є процесуальною діяльністю спеціально уповноважених державних органів управління, інших суб'єктів екологічних відносин, здійснювана на підставі приписів, наявних у процесуальних нормах екологічного права.

Разом з тим, традиційне змагальне вирішення спорів в межах судового розгляду справи чи шляхом застосування адміністративної процедури нерідко сприяє загостренню екологічних конфліктів і припиненню загальних відносин між сторонами. Сьогодні проблеми судової системи доволі часто призводять до значних затрат учасниками сил, часу і коштів, а завантаженість судів великою кількістю справ призводить до того, що часто суддя приймає рішення без детального аналізу усіх обставин справи. Знову ж

таки, серед основоположних принципів юрисдикційного форми вирішення спору визначальним є принцип законності, що лежить в основі прийняття судового рішення чи рішення органу державної влади та зобов'язує ухвалювати рішення відповідно до норм матеріального права із дотриманням вимог процесуального законодавства. У підсумку, таке рішення, як правило, не влаштовує як мінімум одну зі сторін спору, що утруднює його виконання.

Враховуючи все зазначене вище, видається цінним звернення до альтернативних форм припинення юридичних спорів і використання примирних процедур для врегулювання еколого-правових конфліктів. В цьому випадку вирішення еколого-правового конфлікту будуватиметься на теорії досягнення компромісу. За визначенням С. В. Бобровник, правовий компроміс – це опосередкований правовими нормами, ціннісно-орієнтований засіб упорядкування конфлікту (в тому числі й правового), який заснований на взаємопоступках учасників суспільних відносин, метою та результатом функціонування якого є стан суспільної згоди і закріплення демократичних цінностей у суспільстві [14, с. 111]. О. О. Григор, досліджуючи практику розв'язання політичних конфліктів, засвідчує, що воно може відбуватись у трьох основних формах: суттєве, але не повне узгодження інтересів і позицій конфліктуючих сторін (компроміс); їх взаємовигідне примирення (консенсус); перетворення протистояння і протиборства на співробітництво [15, с. 13]. На нашу думку, виокремлювати форму співробітництва не варто, адже досягнення як компромісу, так і консенсусу можливе лише шляхом конструктивної взаємодії (активного співробітництва) між сторонами. Відтак співробітництво є лише засобом для врегулювання спору мирним шляхом.

Щодо поняття компромісу можна сказати, що це поступки з певною вигодою однієї сторони для досягнення взаємного результату, тобто одна сторона жертвує своїми інтересами заради іншої або заради когось. У разі компромісу начебто і досягнений мирний результат, але з'являються негативні наслідки, як-от нерациональна втрата інтересів однієї зі сторін. Консенсус характеризується як пожертва інтересами обох сторін заради спільного результату, або спільна домовленість без негативних наслідків

для обох сторін. В обох випадках досягнення компромісу та консенсусу наявне вирішення спору мирним шляхом, але результат, наслідки та характер виконання рішення – різні [16, с. 165].

Адаптуючи запропоновані визначення до проблеми розв'язання екологічних конфліктів, варто зазначити наступне. Як компроміс, так і консенсус досягається шляхом добровільного волевиявлення сторін та на основі взаємних поступок інтересів. Зважаючи, що мова йде про узгоджувальні процедури, які будуться на паритетних засадах рівності сторін, варто вести мову про результат цих домовленостей: якщо сторони у підсумку прийняли рішення, в якому частково відображається інтерес кожного та по суті конфлікту досягнуто згоди – можемо вважати, що досягнуто консенсусу; якщо ж рішення базується на розумінні суті проблеми із врахуванням інтересів, однак не в повній мірі на її вирішенні – говоримо про компроміс.

Канадські дослідники, аналізуючи консенсусні форми врегулювання екологічних конфліктів, запропонували основні дефініції, які, на нашу думку, в повній мірі відображають суть примирних процедур під час врегулювання екоконфлікту з метою забезпечення сталості екологічних правовідносин: «Процес консенсусу – це процес, у якому всі ті, хто зацікавлений у результаті, прагнуть досягти згоди щодо дій і результатів, які вирішують або просують проблеми, пов'язані з екологічною, соціальною та економічною стійкістю. У процесі консенсусу учасники працюють разом, щоб розробити процес, який максимізує їхню здатність вирішувати свої розбіжності. Хоча вони можуть не погоджуватися з усіма аспектами угоди, консенсус досягається, якщо всі учасники готові жити за загальним правилом. ... Процес консенсусу надає учасникам можливість працювати разом на рівних для досягнення прийнятних дій або результатів, не нав'язуючи погляди чи авторитет однієї групи іншій» [17, с. 4].

Висновки. Отож для врегулювання еколого-правового конфлікту можливо використовувати як традиційні механізми розв'язання спору (із вдосконаленням та адаптацією правових норм до специфіки екологічних спорів), так і розвивати позасудові форми. В умовах практичної реалізації концепції сталого розвитку

суспільства перевагу потрібно надавати саме альтернативним формам та способам врегулювання протиріч, які сприятимуть ефективному вирішенню екологічних конфліктів з максимальним урахуванням законних соціально прийнятних інтересів усіх учасників. На наше тверде переконання, саме в межах екологічного права варто розвивати інститут врегулювання еколого-правових конфліктів, адже запроваджуючи консенсусні форми вирішення конфліктів, ми практично реалізуємо принцип сталого розвитку як концепції узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів, який повинен знаходити своє відображення не тільки в процесі нормотворення та правозастосування, а й на етапі врегулювання екологічних відносин конфліктного характеру: «Прийняття «стійкості» як практичної мети політики та збільшення використання процесів, заснованих на консенсусі, у вирішенні широкого кола суперечок щодо управління ресурсами є двома важливими тенденціями останнього десятиліття» [17, с. 2]. З цією метою необхідно удосконалити механізм правового регулювання нетрадиційних процедур врегулювання конфліктних ситуацій, що сприятиме їх розвитку та можливості в майбутньому стати повноцінною альтернативою судовій, адміністративній та іншим юрисдикційним формам розв'язання спорів.

1. Сабадаш В. В. *Концептуальні рамки механізму врегулювання екологічного конфлікту. Механізм регулювання економіки.* 2013. № 2. С. 53 – 63.
2. Богданов Е. В. *Правосудие как деятельность по управлению конфликтом.* URL: https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/23553/1/22_богданов.pdf (дата звернення: 13.06.2023).
3. *Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Х.: Право, 2012. 128 с.*
4. Подковенко Т. О. *Становлення правової конфліктології як науки та її місце в системі юридичної освіти.* URL: library.wupl.edu.ua/images/stories/praci_vukladachiv/Факультет%20Юридичний/Каф%20теорії%20та%20іст%20д%20і%20пр/Подковенко%20Т.О/СТАНОВЛЕННЯ%20ПРАВОВОЇ%20КОНФЛІКТОЛОГІЇ%20ЯК%20НАУКИ%20ТА%20ЇЇ%20МІСЦЕ%20В%20СИСТЕМІ%20ЮРИДИЧНОЇ%20ОСВІТИ.pdf (дата звернення: 13.06.2023).
5. Дубовик О. Л. *Экологическое право и экологические конфликты. Право и политика.* 2006. № 5. С. 116 – 136.

6. Кривцова В. М. Юридичний конфлікт як феномен правової дійсності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Харків, 2005. 18 с.
7. Астахов П. А. Юридические конфликты и современные формы их разрешения (теоретико-правовое исследование) : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 2006. 62 с.
8. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ (в ред. від 01.01.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 13.06.2023).
9. Земельний кодекс України: закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-ІІІ (в ред. від 08.06.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 13.06.2023).
10. Лісовий кодекс України: закон України від 21 січня 1994 р. № 3852-ХІІ (в ред. від 23.03.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#n708> (дата звернення: 13.06.2023).
11. Федчишин Д. До питання про процедури альтернативного вирішення земельних спорів в Україні. Науковий вісник ХДУ. Серія Юридичні науки. 2019. № 1. 46 – 49.
12. Гетьман А. П. Поняття та система еколого-процесуального права України. Вісник академії правових наук України. 1996. №5. С.143 – 149.
13. Гетьман А. П. Вступ до теорії еколого-процесуального права України. Харків : «Основа», 1998. 206 с.
14. Бобровник С. В. Правовий компроміс і правовий конфлікт як ціннісні виміри права. Альманах права. 2012. № 3. С. 109 – 113.
15. Григор О. О. Поняття консенсусу в сучасній вітчизняній філософсько-політичній думці. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. 2019. № 25. С. 9 – 16.
16. Шумна Л. П., Сікун А. М., Кисельов Д. В. Інститут медіації як альтернативний спосіб вирішення трудового спору. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Вип. 88. Одеса : Гельветика, 2020. С. 163 – 169.
17. Cormick, G., Dale, N., Emond, P., Sigurdson, S. G., Stuart, B. D. Building consensus for a sustainable future: Putting principles into practice. URL: <http://worldcat.org/isbn/1895643422> (дата доступу: 7.06.2023).

Яремак З. В. Альтернативні процедури вирішення спорів в системі правових форм врегулювання екологічних конфліктів.

У даному дослідженні здійснено аналіз правових механізмів врегулювання еколого-правових конфліктів з урахуванням особливостей екологічних правовідносин та еколого-правового регулювання цих відносин. Проаналізовано

ефективність застосування традиційних форм вирішення спорів – судової та адміністративної, – що базується на вирішенні спору на основі закону, та альтернативних механізмів, в основі яких закладено принцип врегулювання конфлікту шляхом співставлення та пошуку балансу між суспільними, державними та приватними інтересами. Проведено порівняльний аналіз цих форм на предмет ефективності вирішення еколого-правових конфліктів.

Обґрунтовано доведено, що практичного втілення концепція сталого розвитку на етапі врегулювання екоконфлікту набуває, коли використовуються мирні процедури вирішення спору. Адже у цьому випадку отримаємо результат, сумісний з доктриною сталого розвитку, – правостановлююче рішення, яке в тій чи іншій мірі відображає інтереси кожного з учасників конфлікту. Доведено, що таке правостановлююче рішення може базуватися на основі консенсусу (якщо сторони у підсумку прийняли рішення, в якому частково відображається інтерес кожного та по суті конфлікту досягнуто згоди), або компромісу (рішення базується на розумінні суті проблеми із врахуванням інтересів, однак не в повній мірі на її вирішенні).

Зроблено висновок про необхідність розвивати в національній правозастосовній практиці консенсусні форми врегулювання екологічного конфлікту, які повинні стати повноцінною альтернативою судовій, адміністративній та іншим юрисдикційним формам розв’язання спорів. На часі є формування самостійного правового інституту екологічного права, що спеціалізуватиметься на врегулюванні еколого-правових конфліктів, та сприятиме запровадженню ефективного механізму управління екологічними конфліктами з максимальним урахуванням законних соціально прийнятних інтересів усіх учасників.

Ключові слова: правовий механізм врегулювання конфлікту; судовий захист права на безпечне довкілля; екологічні права; компроміс; консенсус; сталий розвиток.

Yaremak Z.V. Alternative dispute resolution procedures in the system of legal forms of environmental conflict resolution.

In this study, an analysis of the legal mechanisms for the settlement of environmental-legal conflicts was carried out, taking into account the peculiarities of environmental legal relations and the environmental-legal regulation of these relations. The effectiveness of the application of traditional forms of dispute resolution - judicial and administrative - based on the resolution of disputes based on the law, and alternative mechanisms based on the principle of conflict resolution by comparing and finding a balance between public, state and private interests is analyzed. A comparative analysis of these forms was carried out in terms of the effectiveness of solving environmental and legal conflicts.

It has been reasonably proven that the concept of sustainable development at the stage of ecoconflict settlement acquires a practical embodiment when conciliatory dispute resolution procedures are used. In this case, the result is compatible with the doctrine of sustainable development – a decision establishing the law, which to some extent reflects the interests of each of the parties to the conflict. It has been proven

that such a law-making decision can be based on consensus (if the parties eventually adopted a decision that partially reflects the interest of each and an agreement was reached on the essence of the conflict) or compromise (the decision is based on understanding the essence of the problem, taking into account the interests, but not in full measure on its solution).

It was concluded that it is necessary to develop consensual forms of environmental conflict resolution in national law enforcement practice, which should become a full-fledged alternative to judicial, administrative and other jurisdictional forms of dispute resolution. It is time to form an independent legal institute of environmental law, which will specialize in the settlement of environmental and legal conflicts, and will contribute to the introduction of an effective mechanism for managing environmental conflicts with maximum consideration of the legitimate socially acceptable interests of all participants.

Keywords: alternative forms of conflict resolution; judicial protection of the right to a safe environment; environmental rights; compromise; consensus; sustainable development.